

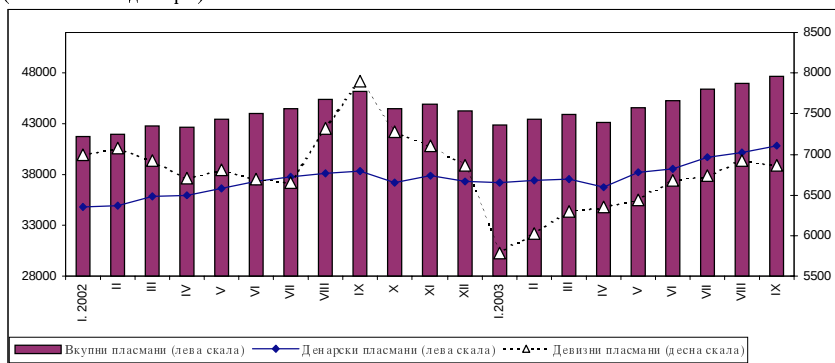
2.3.

Пласмани и каматни стапки на банките

*Продолжува
позитивната месечна
динамика на кредитната
активност на банките*

Четиримесечната позитивна месечна динамика на вкупните пласмани продолжи и во септември 2003 година. Така, вкупните пласмани на банките остварија месечен пораст од 1,4%, при пораст на денарските од 1,7% и намалување на девизните пласмани од 0,7%. Ваквите движења, делумно се генерирани од интензивираното долгорочно кредитирање на претпријатијата и населението. Во однос на истиот месец од претходната година, вкупните пласмани на банките се повисоки за 3,2%.

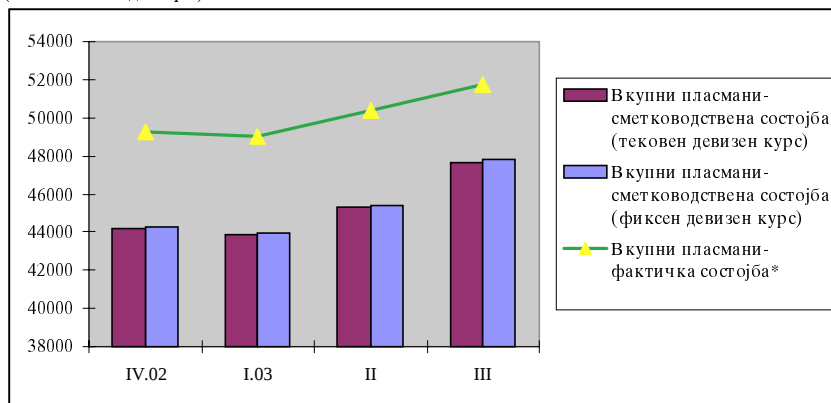
Графикон 23
Пласмани на банките
(во милиони денари)

*Месечен пораст на
денарските пласмани на
банките од 1,7%*

Месечната промена на денарските пласмани на банките во септември 2003 година (пораст од 1,7%) претставува комбиниран ефект од умереното зголемување на краткорочните пласмани и поинтензивниот пораст на кредитирањето на долг рок. Притоа, како и во претходниот месец, динамиката на пласманите одобрени на краток рок е детерминирана од повисокиот износ на достасани ненаплатени побарувања, при умерено намалување на краткорочното кредитирање на претпријатијата. Од друга страна, поинтензивното одобрување на долгорочни кредити на претпријатијата во овој месец, претставуваше соодветна поддршка на економската активност. Истовремено, преку повисокото ниво на долгорочни кредити одобрени на населението за станбена изградба и за други намени, банките го зајакнуваат финансискиот потенцијал на населението во функција на интензивирање на економскиот раст. Од аспект на рочната структура, ваквите движења детерминираа намалување на учеството на краткорочните пласмани од 0,8 процентни поени (на крајот на септември 2003 година тоа изнесуваше 64,6%). Учеството на кредитирањето на секторот население забележа месечен пораст од 0,4 процентни поени и на крајот од месецот достигна 22,9%. Меѓугодишната стапка на пораст на денарските пласмани, во септември 2003 година изнесуваше 6,5%.

Графикон 24
Квартална динамика на вкупните пласмани
(во милиони денари)

*Фактичката состојба на пласманите се разликува од сметководствената состојба за извршени соодветни корекции за отпишани побарувања и прекнужувања кај банките.

Оценка на равенка на денарските кредити одобрени на недржавниот сектор

Утврдувањето на факторите кои ја детерминираат кредитната активност на банките во Република Македонија е релативно отежнато. Имено, каматната политика на банките, како еден од основните фактори кои го детерминираат кредитирањето се уште покажува релативно висока ригидност. Истовремено, улогата на каматната стапка делумно е дерогирана во услови на користење на банкарските кредити како основен извор на финансирање. Од друга страна, шоките од неекономски карактер соодветно се одразија и врз динамиката на кредитирањето. Потребата од понатамошно реструктурирање на реалниот сектор создава дополнителни потешкотии при оценката на детерминантите на динамиката на кредитирањето.

Следнава равенка претставува обид за квантифицирање на делувањето на определени фактори врз обемот на кредитите одобрени од страна на банките на недржавниот сектор. Оценката се однесува на периодот декември 1998 година - јуни 2003 година, при што се користени месечни податоци. Во равенката, за сите променливи (со исклучок на каматната стапка) се користени диференцијали од нивните логаритамски вредности (природен логаритам).

Во равенката се вклучени следниве променливи:

Зависна променлива: ДК (денарски кредити на банките одобрени на недржавниот сектор, без достасани ненаплатени побарувања)

Независни променливи:

ВД (вкупни депозити на недржавниот сектор)

ВТ (промет во вкупната трговија)

БЗ (благајнички записи на НБРМ)

ИП (индекс на индустриско производство)

РКС (просечна пондерирана краткорочна активна каматна стапка, реална)

КД (кредити на банките одобрени на државата)

ДУМ1 (вештачка променлива, ефект од кризата од 1999 година)

ДУМ2 (вештачка променлива, ефект од кризата од 2001 година)

Табела 2
Равенка на денарски кредити

Променлива	Коефициент	Веројатност
ВД(-6)	0.085787	0.008
ВТ(-2)	0.0968	0.0002
БЗ	-0.023494	0.0049
ИП(-1)	0.035303	0.0255
Константа	0.050944	0.1232
ДУМ1	-0.004959	0.5932
ДУМ2	-0.004323	0.4857
ДК(-1)	0.299484	0.0122
РКС(-2)	-0.00251	0.1607
КД	-0.030108	0.0013
R^2	0.61	
Прилагоден R^2	0.52	
Durbin-Watson статистика	2.05	

Резултатите од оценетата равенка покажуваат значајност (со ниво на сигурност од 95%) на добиените коефициенти на сите вклучени променливи, со исклучок на коефициентите на вештачките променливи и коефициентот на реалната каматна стапка. Сепак, утврдените врски помеѓу променливите имаат многу слаб интензитет или се речиси занемарливи.

Така, равенката покажува дека пораст на депозитниот потенцијал на банките од 1% предизвикува зголемување на обемот на одобрени кредити за само 0,1%, со временско задоцнување од 6 месеци. И покрај значајноста на коефициентот за променливата благајнички записи, сепак позначајна поврзаност не е регистрирана. Имено, коефициентот е речиси нула, укажувајќи на нискиот степен на супституција помеѓу вложувањата на банките во благајнички записи и нивната кредитна активност.

И покрај негативната корелација помеѓу реалната активна каматна стапка и денарските кредити, оценетиот коефициент не е значаен и има многу слаб интензитет. Сепак, овој резултат треба внимателно да се толкува бидејќи станува збор за краткорочна каматна стапка, додека кредитите ги вклучуваат кредитите одобрени на краток и на долг рок (учеството на долгорочните кредити во рочната структура на вкупните денарски кредити изнесува околу 30%).

Во услови кога кредитирањето на државата од страна на банкарскиот систем во најголем дел се состои од вложувања во државни обврзници издадени за посебни цели, не се очекува постоење на ефект на истиснување (crowding out) на кредитирањето на приватниот сектор. Оваа констатација ја потврдува и оценетиот коефициент.

Од аспект на економската активност, и покрај значајноста на добиените коефициенти за прометот во вкупната трговија и индустриското производство (индикатори на економската активност), зависноста има слаб интензитет. Притоа, таа е поинтензивна кај прометот во вкупната трговија.

Добиените резултати од равенката треба да се толкуваат внимателно заради неколку причини: а) користење на релативно

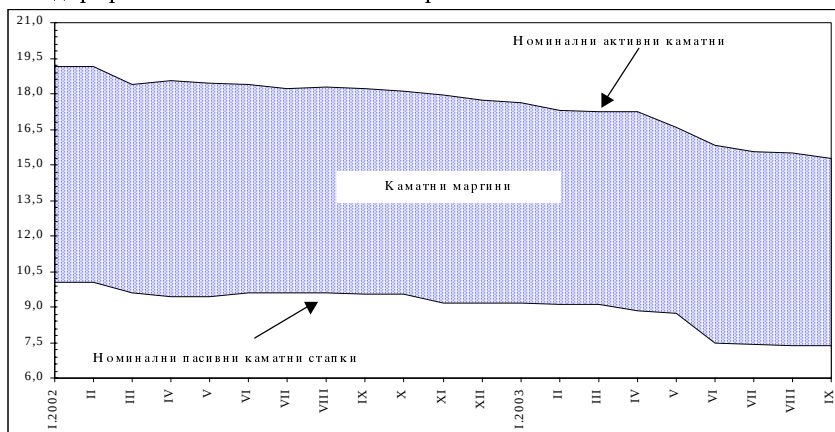
кратки временски серии, кои во услови на неколку шокови од неекономски карактер немаат доволно капацитет да рефлектираат систематски односи; б) растечката улога на штедењето како извор на кредитирање, умереното намалување на ригидноста на каматната политика на банките, како и поголемата ориентираност на банките за кредитирање на населението (при диверзифицирана понуда на кредити) се трендови карактеристични за последнава година, со што веројатноста тие да се рефлектираат врз резултатите од емпириското истражување за целиот период е мала и в) врз кредитната активност на банките во Република Македонија влијаат и многу други немерливи фактори (на пример состојбите во реалниот сектор на економијата), кои ги нарушуваат релациите помеѓу кредитирањето и факторите кои се негови вообичаени детерминанти (како што се нивото на штедење, каматните стапки и економската активност).

Намалување на девизните пласмани од 0,7%, во услови на пониско ниво на достасани ненаплатени побарувања

Во септември 2003 година девизните пласмани на банките беа пониски на месечна основа за 0,7%. При речиси непроменето ниво на девизните пласмани одобрени на долг рок, негативната месечна динамика на вкупните девизни пласмани се должи на намалувањето на краткорочните пласмани (во целост детерминирано од понискиот износ на достасани ненаплатени побарувања). Следствено, во рочната структура на девизните пласмани учеството на пласманите одобрени на долг рок забележа зголемување од 0,4 процентни поени и на крајот на месецот изнесуваше 54,5%. Во секторската структура и понатаму доминира секторот претпријатија со учество од 97,4%. На годишна основа (септември 2003 година / септември 2002 година), вкупните девизни пласмани се пониски за 13,1%. Негативната меѓугодишна динамика на девизните пласмани, делумно се должи на значителната апресијација на денарот во однос на американскиот долар⁹ (во согласност со односот евро - американски долар), што детерминираше пониска денарска противвредност на девизните пласмани.

Графикон 25

Пондерирани каматни стапки и маргини на банките*

*Се однесуваат на денарски кредити и депозити.

Незначителни промени на каматните стапки на банките

Поставеноста на каматната политика на банките во септември 2003 година беше речиси непроменета. Така, просечната пондерирана активна каматна стапка на краткорочните денарски пласмани на банките изнесуваше 15,3% и во однос на претходниот месец беше пониска за 0,2 процентни поени. Просечната

⁹Во септември 2003 година, во однос на истиот месец од претходната година вредноста на денарот во однос на американскиот долар апресираще за 14,1%.

пондерирана пасивна каматна стапка (тримесечен денарски депозит) не забележа промена на месечна основа (7,4%). Во согласност со ваквите промени, каматната маргина беше пониска на месечна основа за 0,2 процентни поени и изнесуваше 7,9 процентни поени. Од аспект на девизните каматни стапки, во септември 2003 просечната пондерирана каматна стапка на краткорочните девизни пласмани изнесуваше 7,6% и на месечна основа беше речиси непроменета. Интервалот на движење на каматните стапки на тримесечните депозити во евра беше 1,4% - 4,4%, додека каматните стапки на тримесечните доларски депозити се движеа во интервалот 0,7% - 3,8% (на годишна основа).

Преглед на берзанската активност во третиот квартал од 2003 година

Во третиот квартал од 2003 година на Македонската берза на долгорочни хартии од вредност е остварен вкупен промет (без блок трансакции и државен сегмент) од 531,5 милиони денари, што претставува 85,4% од берзанскиот промет реализиран во вториот квартал. Обемот на тргување на официјалниот и на неофицијалниот пазарен сегмент, на квартална споредбена основа регистрираше намалување од 5,3% и 23,7%, соодветно. Притоа, прометот реализиран на официјалниот пазар, кој сочинува 87,6% од вкупниот берзански промет остварен со класично тргување изнесуваше 465,6 милиони денари, додека на неофицијалниот пазар беа тргувани акции во вредност од 44,7 милиони денари или 8,4% од берзанскиот промет. Имено, на неофицијалниот пазар високо намалување од 70,7% на квартална основа забележа тргувањето со конвертибилни сертификати издадени од државата за обесштетување на штедачите од пропаднатите штедилници чие учество во берзанскиот промет изнесуваше 4,0%. Во третиот квартал од 2003 година, тргувањето со акции, удели и побарувања во сопственост на државата достигна вредност од 804,3 милиони денари, што претставува зголемување за 3,4 пати во споредба со претходниот квартал. Учеството на блок трансакциите* во вкупниот промет реализиран на берзата изнесуваше 25,7% и споредено со вториот квартал е пониско за 79,3%. Вкупниот берзански промет реализиран со класичен начин на тргување и блок трансакции, во третиот квартал од 2003 година изнесуваше 1.797,7 милиони денари, или 58,1% од прометот остварен во вториот квартал.

Берзански промет и берзански индекс (МБИ)

Во периодот јануари-септември 2003 година, во однос на истиот период од претходната година реализираниот берзански промет (без блок трансакции и државен сегмент) е повисок за 13,3%

и изнесува 1.559,6 милиони денари. Порастот се должи главно на повисокиот берзански промет на официјалниот пазар за 2,1 пати, достигнувајќи вредност од 1.210,0 милиони денари. Имено, на кумулативна основа, прометот со акции е зголемен за 11 пати (вкупниот промет со акции котираани на официјалниот сегмент изнесува 340,6 милиони денари), при што на крајот на септември 2003 година на официјалниот пазар котираат 100 друштва со вкупна пазарна капитализација од 17.035,4 милиони денари. Воедно, можноста со државните обврзници емитирани заради обесштетување за старото девизно штедење да се врши купување на државно земјиште, плаќање на концесии и купување на државни акции и удели, а од друга страна и втората емисија на обврзници за денационализација (на берзата котираат од 27.03.2003 година), услови зголемување на вкупниот промет со државни обврзници на официјалниот пазар. Така, во првите девет месеци од 2003 година прометот на овој сегмент изнесува 869,4 милиони денари и бележи пораст за 1,6 пати во однос на истиот период од претходната година. На неофицијалниот пазар е остварен промет во износ од 204,7 милиони денари што претставува само 38,2% од прометот реализиран на овој берзански сегмент во истиот период од минатата година, при намалување на прометот со акции и конвертибилни сертификати од 61,8% и 43,5%, соодветно. Воедно, во првите девет месеци од 2003 година во споредба со истиот период од 2002 година, прометот со акции, удели и побарувања во сопственост на државата бележи благ пораст од 1,2% и изнесува 1.087,7 милиони денари. Во периодот јануари-септември 2003 година, во однос на истиот период од претходната година вкупниот реализиран берзански промет (со класично тргување и блок трансакции) е повисок за 1,6 пати и изнесува 5.564,2 милиони денари.

Во текот на третиот квартал од 2003 година, Индексот на Македонската Берза (МБИ) (во кој се вклучени петте најликвидни обични акции), континуирано се одржуваше над иницијалната вредност и на крајот на септември 2003 година изнесуваше 1.034,9 поени.

* Берзански трансакции во кои се тргува со најмалку 10% од вредноста на претпријатието (основна главнина) или е реализиран промет над 5.000.000 денари.

Извор: Македонска берза на долгорочни хартии од вредност.